

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКОЇ ІДІОМАТИКИ (НА ПРИКЛАДІ ІДІОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ ТА СПІВПРАЦІ)

Ковалюк Юрій

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-712-3-1-7>**ВСТУП**

Опис семантично споріднених ідіом потребує надійної методології у царині лексико-семантичних студій. Концепція дефініційного та компонентного аналізу, розроблена в лексичній семантиці (Д. А. Круз¹; Л. Ліпка²; Д. Геераертс³), а також теорія природної семантичної метамови (А. Вежбицька⁴; А. Вежбицька, К. Годдарт⁵) закладають підвалини для пізнання змістової структури лексичної одиниці та спорідненої із нею семантичної групи. Що стосується форми ідіоматичних одиниць, вона найпродуктивніше потрактовується в термінах граматики конструкцій: ідіоми – це усталені поєднання форми та значення, що функціонують як базові, всеохопні синтаксичні шаблони, а не як лексичні особливості (А. Голдберг⁶). Практичне застосування цього підходу до ідіоматики викладене у корпусно-орієнтованому дослідженні ідіоматичності С. Вульф⁷.

Попри ці напрацювання, семантично споріднені ідіоми досі рідко ставали об'єктом системних наукових розвідок, які поєднували би два аспекти, а саме: вивчення їхньої семантики та їхньої конструкційно-дистрибутивної

¹ Cruse D. A. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. 310 p.

² Lipka L. *An outline of English lexicology : lexical structure, word semantics, and word formation*. Tuebingen : Max Niemeyer, 1992. 218 p.

³ Geeraerts D. *Theories of Lexical Semantics*. Oxford / New York: Oxford University Press, 2010. 340 p.

⁴ Wierzbicka A. *Semantics: Primes and Universals*. New York / Oxford : Oxford University Press, 1996. 512 p.

⁵ Wierzbicka A., Goddard C. *Words and Meanings : Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures*. Oxford / Melbourne : Oxford University Press, 2014. 324 p.

⁶ Goldberg A. *Constructions at Work : The Nature of Generalization in Language*. Oxford / New York: Oxford University Press, 2006. 290 p.

⁷ Wulff S. *Rethinking Idiomacity : A Usage-Based Approach (Corpus and discourse)*. New York : Continuum, 2009. 240 p.

динаміки в різножанрових типах дискурсу. З метою подолання цієї лакуни в сучасних мовознавчих студіях було введено поняття ідіомо-семантичної групи (ІСГ) – “сукупності ідіом, об’єднаних спільним категорійно-лексичним значенням (інтегральною семою) та пов’язаних між собою парадигматичними зв’язками”⁸. Такий підхід дає змогу описати ідіоматику не як цілісно-структуровану систему, у якій кожна ІСГ має власну поверхневу семантичну структуру (набір семантичних ознак та їхніх ідіом-репрезентантів) і поверхневу синтаксичну структуру (множину типових конструкційних схем).

Мета статті – здійснити опис смислового аспекту ідіоматики англійської мови на матеріалі ІСГ CONFLICT і COOPERATION, щоб передбачає виявлення їхньої лексико-семантичної організації та корпусобазований аналіз їхньої конструкційно-дистрибутивної динаміки у дискурсі. Досягнення цієї мети спирається на розв’язання таких завдань: 1) виокремити ядерні та навіколоядерні лексико-семантичні варіанти (ЛСВ) опорних лексем *conflict* і *cooperation* й з’ясувати провідні семантичні складники відповідних ІСГ на основі зіставлення лексикографічних джерел; 2) сформувати масив ідіом-репрезентантів і реконструювати поверхневу семантичну структуру кожної ІСГ через їхнє зіставлення складників зі словниковими дефініціями ідіом; 3) визначити найпродуктивніші конструкційні схеми ідіом і схарактеризувати їхню лівобічну та правобічну сполучуваність у дискурсі на основі корпусних даних.

Матеріалом дослідження слугували тлумачні та спеціалізовані фразеологічні словники англійської мови The Oxford Dictionary of Idioms [ODI]⁹, Collins Cobuild Idioms Dictionary [CCID]¹⁰, The American Heritage Dictionary Of Idioms [AHD]¹¹, Cambridge Idioms Dictionary [CID]¹², Longman Idioms Dictionary [LID]¹³, Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник¹⁴ та Англо-український

⁸ Ковалюк Ю. В. Ідіоматичний простір сучасного британського та американського варіантів англійської мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Львів. 2026. С. 31–32.

⁹ Oxford Dictionary of Idioms / Ed. by J. Siefring. Oxford : Oxford University Press, 2005. 340 p.

¹⁰ Collins Cobuild Idioms Dictionary. [4th ed.]. Glasgow: Harper Collins Publishers, 2020. 490 p.

¹¹ The American Heritage Dictionary of Idioms: Second Edition / Ed. by C. Ammer. Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 512 p.

¹² Cambridge Idioms Dictionary / Ed. by E. Walter. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2006. 505 p.

¹³ Longman Idioms Dictionary. London: Longman, 1998. 416 p.

¹⁴ Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник [уклад. Є. І. Гороть, Ю. В. Громик, Л. К. Малімон, Л. П. Павленко, А. Б. Павлюк, О. О. Рогач]. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 304 с.

фразеологічний словник [АУФС]¹⁵, а також дані Корпусу сучасної американської англійської мови (СОСА)¹⁶ та Британського національного корпусу (BNC)¹⁷, розпрацьовані через користувацький інтерфейс english-corpora.org. Аналіз поєднує дефініційний метод реконструкції семантичної структури з корпусним методом опрацювання конкордансних рядків: для кожної ідіоми з достатнім показником частотності за допомогою функції сортування відбирали до ста типових уживань, на підставі яких було встановлено особливості її дистрибуції та виокремлено найхарактерніші конструкційні моделі.

1. Лексико-семантична структура ICG CONFLICT

Проаналізуємо словникові дефініції лексеми *conflict* для з'ясування категоріальних ознак однойменної ICG (див. табл. 1):

Таблиця 1

Лексико-семантичні варіанти лексеми *conflict*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	a fight, battle, or struggle, especially a prolonged struggle; strife.	+	+	+	+	+	+	+
2	controversy; quarrel.	+	+	+	+	+	+	+
3	discord of action, feeling, or effect; antagonism or opposition, as of interests or principles	+	–	+	+	+	+	+
4	a striking together; collision	+	–	+	+	–	+	–
5	incompatibility or interference, as of one idea, desire, event, or activity with another	+	–	+	+	–	–	–
6	<i>Psychiatry.</i> a mental struggle arising from opposing demands or impulses.	+	+	+	+	+	–	+

У таблиці проілюстровано шість ЛСВ лексеми *argument*: 1. *сутичка, битва або боротьба* (fight, battle, or struggle); 2. *суперечка; сварка* (controversy; quarrel); 3. *неузгодженість дій, почуттів чи наслідків* (discord of action, feeling, or effect); 4. *взаємний удар; зіткнення* (a striking together; collision); 5. *несумісність або перешкодження* (a striking together; collision); 6. *внутрішня боротьба* (a mental struggle). У шести наведених значеннях CONFLICT витлумачується як *фізичне або збройне протистояння*

¹⁵ Англо-український фразеологічний словник. Близько 30 000 словосполучень. 2-ге вид., випр. / К.Т. Баранцев (уклад.). Київ. : Знання, 2005. 1056 с.

¹⁶ COCA (The Corpus of Contemporary American English). URL: <https://www.english-corpora.org/coca/>

¹⁷ BNC (The British National Corpus). URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>

(fight), *словесна суперечка* (quarrel), *ідейне протистояння* (antagonism or opposition, as of interests or principles), *фізичний контакт* (collision), *несумісність ідей, бажань, подій або видів діяльності* (incompatibility of ideas, desires, events, or activities) і *душевне протистояння внаслідок протилежних бажань або чинників* (a mental struggle arising from opposing demands or impulses). Звідси випливає, що в англійській мові CONFLICT розуміють 1) як дію або діяльність, процес або стан, які безпосередньо відбуваються між щонайменше двома особами або сторонами; 2) як дію або діяльність, процес або стан, які опосередковано відбуваються між принаймні двома особами або сторонами; 3) фізичний контакт між об'єктами або суб'єктами; 4) як ідейний або ментальний процес. Оскільки ЛСВ₁ і ЛСВ₂ (табл. 2) збігаються у всіх лексикографічних джерелах, висуваємо припущення, що їх можна розглядати як ядерні ЛСВ для досліджуваного фактологічного матеріалу. З цією метою вважаємо за потрібне детальніше описати семантичний зміст ЛСВ₁ і ЛСВ₂ з опорою на вказані вище лексикографічні джерела.

Таблиця 2

Ядерні лексико-семантичні варіанти лексеми conflict

ЛД	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂
1	a fight, battle, or struggle, especially a prolonged struggle; strife.	controversy; quarrel.
2	a state of open, often prolonged fighting; a battle or war.	A state of disagreement or disharmony between persons or ideas; a clash:
3	an encounter with arms; a fight, battle; a prolonged struggle.	—
4	fighting or a war	a state of disagreement or argument between people, groups, countries etc.
5	a struggle, fight or battle, usually on a lesser scale than a war	disagreement; fierce argument; a quarrel
6	fighting between two or more groups of people or countries	an active disagreement between people with opposing opinions or principles
7	fighting between countries or groups of people	serious disagreement and argument about something important

За даними табл. 2, усвідомлення конфлікту, відповідно до ЛСВ₁, зводиться до *тривалого (prolonged) відкритого (open)* збройного протистояння між країнами або групами осіб (*between countries or groups of people*), яке за масштабністю поступається війні. В ЛСВ₂ наголошується на тривалій або діючій (*prolonged or active*), серйозній (*serious*), гнівній (*fierce*) поляризації

(*antagonistic, divergent, disharmony, disagreement, opposing*) думок, ідей, принципів або позицій між особами, групами осіб або країнами (*between people, groups, countries etc.*). Отже, в результаті дефініційного аналізу маємо змогу виокремити два основні складники ІСГ: *збройний конфлікт* і *ідейно-вербальний конфлікт*. Ключовими семантичними репрезентантами складника *збройний конфлікт*, відповідно до наведених в табл. 4.2 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *fight, battle, struggle, strife, fighting, war, encounter with arms*. Щодо ключових семантичних репрезентантів складника *ідейно-вербальний конфлікт*, відповідно до наведених в табл. 4.2 дефініцій ЛСВ₂, сюди віднесено семи *controversy, quarrel, disagreement, disharmony, clash, argument, opposing*.

Наступним етапом аналізу є звернення до семантики ідіом шляхом пошуку та виявлення в їхніх дефініціях вказаних вище семантичних репрезентантів і формування ключових семантичних ознак ІСГ CONFLICT. Сюди належать: ТРИВАЛІСТЬ КОНФЛІКТУ, РЕЗУЛЬТАТ КОНФЛІКТУ (ПОРАЗКА), МІРА УЧАСТІ У КОНФЛІКТІ (ВТРУЧАННЯ), ПІДГОТОВКА ТА ГОТОВНІСТЬ ДО КОНФЛІКТУ, ФІЗИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ, ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ, ПРОВОКУВАННЯ КОНФЛІКТУ, ПРЕДМЕТ КОНФЛІКТУ, ВЕРБАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ, КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ, НЕПРИМИРЕННІСТЬ СТОРІН У КОНФЛІКТІ, ПЕРЕВАГА В КОНФЛІКТІ, ЖЕРТВА КОНФЛІКТУ. Представимо їх більш розгорнуто:

Тривалість конфлікту: *a running battle* “an argument or fight that you have over a long period of time” [ODEI], *bad blood* “hostile feelings between two people or groups because of the arguments they have had in the past” [PDEI], *fight like Kilkenney cats* fight or disagree very violently [LAID];

Результат конфлікту (поразка): *take a hammering* “be badly defeated, criticized or damaged” [CID], *make a mincemeat of someone* “[informal] defeat one completely, as in a fight, argument, or competition” [ODEI], *meet your Waterloo* “suffer a very severe defeat or failure, especially one which you to finally stop doing what you are trying to do” [AHDI];

Міра участі у конфлікті (втручання): *put your oar in something* “[mainly British, informal] interfere in a situation or argument” [DPEI]; *sit on the fence* “refuse to give a definite opinion about something or to say who you support in an argument” [CCID]; *run with the hare and hunt with the hounds* “[British, literary] try to support both sides in an argument or fight” [ODI]; *sell the pass* “[British, old-fashioned] harm someone by giving an enemy or opponent what they wanted” [LDEI];

Підготовка та готовність до конфлікту: *the battle lines are drawn* “(of opposing groups or people) when they are ready to start arguing or fighting, and it has become clear what the main points of conflict or disagreement will be”

[ODEI]; *loaded for bear* “[American, informal] eager to start doing something difficult or to argue with someone” [LAID]; *the gloves are off* “[Journalism] of two people or groups who are ready and keen to fight or compete aggressively against each other” [CDAI];

Фізичне протистояння: *come to blows* “disagree so much about something that you start fighting with someone” [CID], *beat the living daylights out of someone* “attack one physically, hitting him many times” [CDI], *beat someone to the pulp* “injure one very badly by hitting them repeatedly [OIDE]; *beat someone black and blue* “hit someone so severely that they are covered in bruises” [CID]; *go to the mat* “[mainly American] fight very fiercely about something” [LAID];

Збройний конфлікт: *blood is shed/spilled* “of people killed in fighting” [AHD];

Провокування конфлікту: *put/set the cat among the pigeons* “[British] cause trouble, worry or anger” [CID], *lead with your chin* “[mainly British] behave very aggressively, causing a fight or argument” [LDEI], *spit in the eye of someone* “deliberately do something that upsets or annoys one” [ODEI];

Предмет конфлікту: *a bone of contention* “an issue people are arguing about” [PDEI];

Вербальний конфлікт: *a war of words* “[journalism] an argument between two people or groups, in which both sides criticize each other angrily” [CID], *cross swords* “disagree and argue with one or oppose one” [LDEI];

Конфлікт інтересів: *blood on the carpet* “trouble within an organization as a result of a struggle between people or groups” [CID];

Непримиренність сторін у конфлікті: *agree to disagree* “decide to stop arguing because neither is going to change their opinion” [ODI], *fight like cat and dog* “have frequent violent arguments or fights” [CCDI];

Перевага в конфлікті: *score points* “make themselves seem better or more intelligent than you in a discussion or argument” [CID];

Жертва конфлікту: *the meat in the sandwich* “[British] of one who is in a very difficult situation because they have been caught between two people or groups who are fighting or arguing with each other” [ODEI].

Схематично семантичну структуру ICF CONFLICT представлено на рис. 1.

Аналіз синтаксичного елемента ICF CONFLICT здійснено через інтерфейс онлайн-ресурсу www.english-corpora.org шляхом застосування функції СОРТУВАТИ. Алгоритм роботи цієї функції полягає в тому, що програмне забезпечення автоматично відбирає 100 довільних максимально збалансованих і типових уживань ідіоми і відсортовує їх у вигляді конкордансних рядків. Детальний аналіз конкордансних рядків дає змогу

Рис. 1. Поверхнева семантична структура ICG CONFLICT

окреслити поверхневу синтаксичну структуру ідіом шляхом аналізу їх дистрибуції – лівобічної та правобічної контактної й дистантної сполучуваності. Оскільки для застосування цієї функції корпус встановлює умовний поріг частоти вживання – мінімум 100 разів – розглядатимемо окремі ідіоми з еквівалентною або вищою загальною частотою вживання, а саме: *a bone of contention*, *have a bone to pick*, *at cross purposes*, *cross swords*, *play devil's advocate*, *add fuel to the fire*, *lock horns*, *at loggerheads*, *go to the mat*, *pick a fight*, *sparks fly*, *be at each other's throats*, *fight tooth and nail* і *on the warpath*.

Ідіома **a bone of contention**.

У результаті аналізу фактологічного матеріалу встановлено, що цій ідіомі властиві такі найпродуктивніші конструкційні схеми: *прикметник + ідіома + (прийменник)* ($Adj + I_N + (Prp)$) (1), *дієслово + ідіома + (прийменник)* ($Verb + I_N + (Prp)$) (2)

1) “It was also **the main bone of contention** in ecumenical conversations with the Anglican communion, suspended after the latter took the step of ordaining women priests” [COCA].

2) “This **had been a bone of contention** for them, as well as Bill Ginsburg earlier” [COCA].

Конструкційна модель Adj + I_N + (Prp) є лінгвальним представленням характеризувально-ідентифікувальної діяльності мовця щодо (оцінних або емотивних) ознак конфлікту, суперечки, конфронтації або конфліктної ситуації.

Adj + I_N + (Prp): *the biggest bone of contention, particular bone of contention, another bone of contention (6), a huge bone of contention (with) (4), the sole bone of contention between, the most immediate bone of contention between, a very strong bone of contention between, the real bone of contention, an unwilling bone of contention, the (broken) bone of contention, the meaty bone of contention in, a major bone of contention (5), a serious bone of contention, an important bone of contention between, a big bone of contention, a culinary bone of contention, the other bone of contention, that gigantic bone of contention, the real bone of contention, many a bone of contention, a principal bone of contention, a dangerous bone of contention, a new bone of contention.*

У конструкційній схемі Verb + I_N + (Prp) дієслівний слот переважно наповнюється допоміжним дієсловом *to be*, інхотативними, лексичними та, в окремих випадках, фразовими дієсловами:

Verb + I_N + (Prp): *had been a bone of contention (48), has become a bone of contention (6), to solve the bone of contention, remains a dangerous bone of contention (2), get clear of the bone of contention, to put an end to the bone of contention, will figure prominently as a bone of contention, remove one bone of contention, ‘ve had this bone of contention.*

Ідіоми **cross swords, lock horns, play devil's advocate, go to the mat**.

Для цього кластера дієслівних ідіом найбільш характерною виявилася конструкційна схема Prt/N + V, в якій слот дієслова займає одна з ідіом, яка в більшості випадків сполучається із прийменниковим додатком. Тому повна форма конструкційної схеми виглядатиме так: іменник/займенник + ідіома + (прийменник) + додаток (N/P + I_V + (Prp) + Obj) (3, 4).

3) “**He will lock horns with a shambling and dissipated God**” [COCA].

4) “But by focusing on “alignment” and “thinking like a business partner” **many HR professionals refuse to lock horns with powerful leaders**” [COCA].

5) “**To play devil's advocate** for a bit, would you have such a problem with the article if the headline wasn't so misleading?” [COCA].

6) “**Has he gone to the mat** with Harris over this?” [COCA].

Конструкційна схема ідіома + (прийменник) + додаток (I_v + (Prp) + Obj) уможливило деталізацію сторін суперечки/конфлікту та/або об'єкта суперечки/конфлікту. Особливо варто відзначити тенденцію ідіоми *play devil's advocate* до сполучування з модальними дієсловами та конструкціями типу *allow me to, may I, let me* (частіше в неофіційному дискурсі в емфатичних контекстах). Як свідчать корпусні дані, в межах цієї конструкційної схеми ідіома *go to the mat* частіше вказує на перспективу суперечки або конфлікту, а не на його результат. Це підтверджують її лівобічні колокати *willing to, be ready to, will, is preparing, would, want, be going to*.

$N/P + I_v +$ (Prp) + Obj: *...who crossed swords with the sheriff, Brown crossed swords with the Davis administration..., ...he could have crossed swords with them, I'm certainly not going to cross verbal swords with the girl..., ...he dared to cross swords with us, I'm honored to cross swords with a legend...; ...he locked horns with the city attorney, ...who has locked horns with the Obama administration, ...he has also locked horns with the Chairman and board members of KTB, Evans will lock horns with former training partner..., you don't want to lock horns with Collene..., Tally and Thora were always locking horns..., Five U.S. senators are locking horns with a group; Margot had cast herself as devil's advocate..., Hey Phil, may I play Devil's Advocate? let me play devil's advocate about the debt... (14), allow me to be devil's advocate..., Let me be the devil's advocate..., But let's play devil's advocate and assume..., Sorry to be the devil's advocate..., You can be devil's advocate..., He decided to play devil's advocate...; he is willing to go to the mat... (16), Republicans no longer seem to want to go to the mat to fight about it... (4), I'm ready to go to the mat with this... (7), They will go to the mat to protect their safety... (10), ...he is preparing to go to the mat, I would go to the mat any day... (5), President Obama and Prime Minister Netanyahu went to the mat several times..., We did go to the mat... (2), ...when Clinton really went to the mat with an interest group.*

Ідіоми ***at cross purposes, at loggerheads, on the warpath***.

Для цієї групи прислівникових ідіом найпродуктивнішою конструкційною схемою визначено дієслово + прислівник ($V + I_{Adv}$) (7, 8, 9), де ідіома виконує роль прислівника.

7) *"Let the several functions of government work **at cross purposes** (the legislature against the executive, the executive against the legislature, and the judiciary against anyone it chose), and with any luck they would hold one another indefinitely at bay".*

8) *"This puts Ankara **at loggerheads** with Nicosia and Jerusalem, which share an interest in developing the hydrocarbon fields in their exclusive economic zones and exporting gas to energy-thirsty Europe".*

9) *"My wife's **on the warpath**".*

$V + I_{Adv}$: ...you have two dynamics that are working at cross purposes (51), ... Media department operating at cross purposes (5), The public is at cross purposes with... (23), because I think we are arguing at cross purposes... (2), I think we're speaking at cross purposes...(2), I'm talking at cross purposes with my interlocutor ... (7); ... over which criterion would be used placed these nations at loggerheads, This puts Ankara at loggerheads with Nicosia and Jerusalem (8), ...it was at loggerheads with Iran and Saudi Arabia (49), The groups remained at loggerheads ... (6), ... Burwell and Scott left the meeting at loggerheads (2), The two superpowers found themselves at loggerheads ... (4), ...a socio-cultural construct that stands at loggerheads to..., It hurts me to see them at loggerheads..., ... before going at loggerheads with Rep. Frank. Denizens...; My sister's on the warpath (69), let's not go on the warpath (8), set me off on the warpath (3), Kilmeade got back on the warpath

Конструкційна модель $V + I_{Adv}$ зорієнтована на позначення характеру взаємодії сторін конфліктної ситуації або суперечки. За даними корпусу, ідіома *at cross purposes* найчастіше сполучується з дієсловом зміни стану *work*, що вказує на протилежні підходи сторін до проблеми та можливих шляхів її фактичного розв'язання, рідше – з контекстуальним синонімом *operate*, дієсловами людської комунікації *argue*, *speak* і *talk*, зворотним дієсловом *find* та з допоміжними дієсловами. Ідіоми *at loggerheads* і *on the warpath* найчастіше сполучуються з допоміжним дієсловом *to be*, модальними дієсловами, дієсловами стану *remain*, *stand* та дієсловами з динамічною семантикою *set off*, *get back* і *go*.

2. Лексико-семантична структура ICG COOPERATION

Звернімося до власне лінгвістичного трактування цього терміна задля виділення категоріальних ознак поверхневої семантичної структури ICG COOPERATION (див. Табл. 3).

У таблиці 3 наведено шість ЛСВ лексеми *cooperation*: 1. *спільна робота або діяльність* (an act or instance of working or acting together); 2. *більш-менш активна допомога з боку людини, організації* (more or less active assistance from a person, organization); 3. *готовність до співпраці* (willingness to cooperate); 4. *об'єднання осіб задля спільної економічної вигоди* (the combination of persons for purposes of their joint economic benefit.); 5. *спільна діяльність задля спільної вигоди* (activity shared for mutual benefit); 6. *взаємовигідна взаємодія організмів* (mutually beneficial interaction among organisms). Перші три ЛСВ – загальні, ЛСВ₄ – ЛСВ₆ – галузево спеціалізовані у сферах економіки, соціології та екології.

Таблиця 3

Лексико-семантичні варіанти лексеми cooperation

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	an act or instance of working or acting together for a common purpose or benefit; joint action.	+	+	+	+	+	+	+
2	more or less active assistance from a person, organization.	+	-	-	+	+	-	-
3	willingness to cooperate.	+	-	-	+	+	+	-
4	<i>Economics</i> . the combination of persons for purposes of production, purchase, or distribution for their joint benefit.	+	+	+	-	-	+	+
5	<i>Sociology</i> . activity shared for mutual benefit.	+	-	-	-	-	-	-
6	<i>Ecology</i> . mutually beneficial interaction among organisms living in a limited area.	+	-	-	-	-	-	+

Таблиця 4

Ядерні та навколоядерні лексико-семантичні варіанти лексеми cooperation

ЛД	ЛСВ1	ЛСВ2	ЛСВ3
1	2	3	4
1	an act or instance of working or acting together for a common purpose or benefit; joint action.	Economics. the combination of persons for purposes of production, purchase, or distribution for their joint benefit.	
2	The act or practice of cooperating.	The association of persons or businesses for common, usually economic, benefit.	
3	The action of co-operating, i.e. of working together towards the same end, purpose, or effect; joint operation.	Pol. Econ. The combination of a number of persons, or of a community, for economic production or distribution, so as to save, for the benefit of the whole body of producers or customers, that which otherwise becomes the profit of the individual capitalist.	Willingness to cooperate.
4	when you work with someone to achieve something that you both want	—	Willingness to do what someone asks you to do.
5	the act of co-operating	—	Willing to help.

Продовження таблиці 4

1	2	3	4
6	the act of working together with someone or doing what they ask you.	the process of working with another company, organization, or country in order to achieve something.	the fact of being willing to be helpful and to do what someone asks you to do
7	the act of cooperating; joint effort or operation	the association of a number of people in an enterprise for mutual benefits or profits	

Відповідно, з огляду на вказані вище дефініції, *cooperation*, з лінгвістичної точки зору, роз'яснюється як спільна діяльність (joint action) задля взаємного (mutual) або економічно вигідного результату (economic benefit). З іншого боку, *cooperation* витлумачується як допомога з боку особи чи організації або готовність надавати таку допомогу. ЛСВ₁ збігається в усіх лексикографічних джерелах, що дає підстави вважати його ядерним. ЛСВ₄ підтверджено в п'яти з семи лексикографічних джерел, отже, правомірно визначати його як навролядерний. ЛСВ₃ збігається в чотирьох із семи вказаних лексикографічних джерел, що знову ж таки відповідає його статусу як навролядерного. Розглянемо більш детально семантичний зміст ЛСВ₁, ЛСВ₂ і ЛСВ₃ з опорою на вказані вище лексикографічні джерела. Виокремлені дефініції лексеми *cooperation* розкривають інформацію про розуміння співпраці як спільних дій, зусиль або роботи. Однак у випадку ЛСВ₁ акцентується увага на тривалому чи постійному характері співпраці (*association or joint action*), яка відзначається спільною метою або спільно вигідним результатом (*the same end, purpose, or effect that will benefit all of them*). ЛСВ₂ описує співпрацю як економічно вигідну прибуткову діяльність (*an enterprise for mutual benefits or profits*). Що стосується ЛСВ₃, то природа співпраці більш ситуативна (*an act or instance of working or acting together*) і передбачає готовність або бажання однієї зі сторін до співпраці (*willingness to assist*). Отже, в результаті дефініційного аналізу маємо змогу виокремити три семантичні складові ІСГ COOPERATION: *спільна взаємовигідна діяльність, спільна економічна діяльність і готовність до співпраці*. Ключовими семантичними репрезентантами складової *спільна взаємовигідна діяльність*, відповідно до наведених у табл. 5 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *working together, acting together, joint action, common purpose, common benefit, practice of cooperating, joint operation, same end, same purpose, same effect, joint effort*. Щодо ключових семантичних репрезентантів складової ІСГ *спільна економічна діяльність*, згідно з поданими в табл. 4 дефініціями ЛСВ₂,

сюди віднесено семи *joint benefit, common benefit, economic benefit, working with, enterprise, mutual benefit, mutual profit*. Для складової *готовність до співпраці* ключовими семами є *willingness, willing i helpful*. На основі виділених ключових семантичних репрезентантів формуємо семантичні ознаки ІСГ СОOPERATION. Сюди належать: СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ, ГОТОВНІСТЬ ДОПОМОГТИ, ВІДМОВА ВІД СПІВПРАЦІ, УСНА ДОМОВЛЕНІСТЬ, СПІЛЬНИЙ ПІДХІД, ЗАКЛИК ДО СПІВПРАЦІ, ВЗАЄМНА ДОПОМОГА, ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ, ТАЄМНА СПІВПРАЦЯ, УЗГОДЖЕНА СПІВПРАЦЯ, ТІСНА СПІВПРАЦЯ.

Проілюструємо їх більш детально:

Співучасть у злочині: *aid and abet* “[formal] help or encourage one to do something criminal or wrong” [CDI];

Готовність допомогти: *go to bat for someone* „[mainly American] give someone your support or help”; *in your corner* “supporting and helping you” [ODI];

Відмова від співпраці: *pull the rug from under someone’s feet* “suddenly stop helping and supporting you” [LAID]; *drive a coach and horses through something* “[mainly British] destroy an agreement or an established way of something completely” [CCID]; *cut the umbilical cord* “start acting independently rather than continuing to rely on the person or thing you have always relied on” [ODI];

Усна домовленість: *on a handshake* “agreed between people but not written down” [CID];

Спільний підхід: *be shooting for the same target* “in agreement about what you are trying to achieve together” [CCID]; *speak the same language* “have the same views about things or want to achieve same things” [ODEI], *on the same page* “in agreement about what two people are trying to achieve” [DPEI]; *be singing from the same hymn sheet/book* “used to say that a group of people all have the same aims or all express the same opinion on a particular subject” [ODEI];

Заклик до співпраці: *carry the torch support* “advocate something very strongly and try to persuade other people to support it too” [LDEI];

Взаємна допомога: *the old boy network* “[British] the system of contacts made by men at private schools, universities or clubs, which they use to help each other” [CID];

Перспективи співпраці: *a dream ticket* “[mainly British, journalism] of two people expected to work well together and have a great deal of success” [LDEI];

Таємна співпраця: *in cahoots with someone* “working together secretly to do something, usually dishonest” [ODI];

Конструкційні схеми увиразнюють лексико-граматичне значення ідіом ICG COOPERATION за рахунок виявлення найбільш частотних колокатів ідіом у дискурсі. Більшість дієслівних ідіом ICG COOPERATION граматично побудовані за принципом поєднання дієслова та іменника $V + N$, наприклад, *build bridges*, *make common cause with*, *circle the wagons*, *play footsie (with someone)*, *close ranks*, рідше – з додаванням прислівника $V + N + Adv$, зокрема, *put your heads together*, *hitch horses together*, *meet someone halfway*.

Насамперед розглянемо дієслівні ідіоми цієї ICG, далі звернемо увагу на прислівникові та іменникові ідіоми.

Ідіоми *build bridges*, *circle the wagons*, *close ranks*, *put your heads together*, *meet someone halfway*.

У результаті аналізу фактологічного матеріалу відзначаємо, що для цих ідіом найпродуктивніші конструкційні схеми такі: *дієслово + іменник + прийменник + іменник/займенник* $V + N (+ Prp + N/P)$ (10, 11) та *дієслово + іменник + прислівник* $V + N + Adv$ (12, 13).

10) “*I feel like **we've built some bridges** tonight*” [COCA].

11) “*I mean, you saw the **President playing footsie with Charles, and Chuck and Nancy***” [COCA].

12) “*Some leaders seem willing to **meet Mr. Bloomberg halfway**, while the leaders of several uniformed unions are resisting even the smallest concession*” [COCA].

13) “*It will probably be a worldwide Cooperative Society, with people **'putting their heads together'** for common cause*” [COCA].

Конструкційна модель $V + N (+ Prp + N/P)$ є мовним представленням діяльності автора або мовця, спрямованої на позначення характеру або природи співпраці, а в окремих випадках – на конкретизацію сторони та об'єкта співпраці. У ході аналізу виявлено, що ідіома *build bridges* має тенденцію до переважного сполучення з просторово-локативними прийменниками *between* і *to*, що вказує на перспективу встановлення співпраці, а також із прийменниковою фразою *of-phrase*, де іменниковий слот наповнюється абстрактними іменниками *understanding*, *unity*, *peace*, *empathy*, *solidarity*, *communication*, *hope* тощо. З іншого боку, за даними корпусу, ідіоми *circle the wagons* і *close ranks* у дискурсі найчастіше поєднуються з сурядним сполучником *and* та відповідними формами дієслова, які покликані деталізувати предмет і сутність співпраці, як-от: *circle your wagons and protect an obvious liability* / *try to alienate everyone* / *drift away* / *fight back* / *say we disagree with one statement* і *close ranks and move further* / *protect him regardless* / *rearm* / *try to help that President* / *do this for those people* тощо.

V + N (+ Prp + N/P): *to build friendly bridges across, to build bridges between (19), build bridges to (16), to build more bridges with (2), to build bridges within, to build bridges of understanding (6), build bridges for reforms (2), to build bridges instead of walls, to build bridges by counting; to circle the wagons and to blame everybody else (19), to circle the wagons on this one (3), circle the wagons for their people (2), circle the wagons against international critics (2), to circle the wagons around the family (12), to circle the wagons to help carry you through (2); close ranks and come together (23), to close ranks against the man (4), to close ranks around the nominee (7), to close its ranks behind its candidate (8), close ranks on racial and anti-imperial grounds, to close ranks with seasoned members of society (6), close ranks to support improved adaptation, to close ranks in defending their orthodoxy.*

У конструкційній схемі *V + N + Adv*, де всі конститuentи ідіоматизовані, спостерігаємо моделі сполучуваності в дискурсі, схожі до наведених вище. Для прикладу, ідіома *put your heads together* виявляє тенденцію до сполучуваності із сурядним сполучником *and*, після якого йде відповідна форма дієслова, переважно інфінітив та його форми: *put our heads together and do it right / came up with a list of everything / came up with a new idea / figure out what this guy's up to / try to get things done within our community*. Зазначимо, що найбільш імовірним колом цієї ідіоми в поєднанні зі сполучником *and* виступає інша ідіоматична фраза – *come up with* (11 випадків на 36 слововживань), що характеризує співпрацю як конструктивну. Ідіома *meet someone halfway*, відповідно до даних корпусу, найчастіше поєднується зі сполучником *and* за схемою, наведеною вище, а також із прийменниками способу дії, мети та відношення *with, in, on, by*.

V + N + Adv: *to put their heads together and come up with a plan and start implementing it (36), all of us need to put our collective heads together in a productive way (2), put our heads together about the Books, savvy businessmen put their MBA heads together to reconstruct (8), we put our heads together with classroom teachers, put their heads together secretly; These programs should at least meet you halfway and show you the ropes (6), we'll meet you halfway with this program (2), will need to meet us halfway in doing more (3), they have not been willing to meet the president halfway, meet the Democrats halfway on the issues (6), trying to meet the administration halfway while downplaying both the radicalism of its policies and the trail of broken promises, if you can't meet them halfway by taking a little bit of effort (2).*

Ідіоми ***in concert, shoulder to shoulder, cheek by jowl, hand in glove, on the same page***.

Для цього угруповання прислівникових ідіом найбільш характерна конструкційна схема дієслово + прислівник + прийменник *V + Adv +*

(*Prp*), в якій слот прислівника займає одна з наведених вище ідіом (14, 15, 16, 17, 18).

14) “They’d rather **he’d work in concert** with Congress” [COCA].

15) “We will stand with them **shoulder to shoulder** and take the fight on!” [COCA].

16) “Animals and people live **cheek by jowl** in India’s huge cities” [COCA].

17) “The practical problem is, unless you believe that Speaker Pelosi is going to work **hand in glove** with the Trump administration and Senator Majority Leader Mitch McConnell to repeal Obamacare and come up with a replacement, we’re talking about an exercise in futility” [COCA].

18) “We can’t discuss these ‘finer details’ until we’re **on the same page**” [COCA].

Конструкційна схема дієслово + прислівник (прислівникова ідіома) + прийменник *V + Adv + (Prp)* використовується для характеристики способу здійснення співпраці. Вона дає змогу мовцю передавати оцінні та емотивні відтінки комунікації за рахунок ідіоматичних висловів, поряд із власне номінативно-нейтральною лексикою. Встановлено, що ідіома *in concert* найчастіше сполучується з динамічними дієсловами діяльнісного спрямування *work* і *act*. Менш імовірними колокатами є дієслова *develop* і *conduct*. Ідіоми *shoulder to shoulder* у дискурсі найбільш властиве поєднання з дієсловом стану *stand* та динамічним дієсловом *fight*. Ідіома *cheek by jowl* переважно поєднується з дієсловами стану *live*, *exist*, *sit*, а також динамічним дієсловом *work*. За даними корпусу, імовірність сполучуваності ідіоми *hand in glove* з динамічним дієсловом *work* перевищує 50% на 100 слововживань, що вказує на активну співпрацю між сторонами. З іншого боку, колокати *go*, *fit* і *move*, які є набагато менш частотними, ніж *work*, спрямовані на позначення сумісності осіб, речей або явищ. Що стосується ідіоми *on the same page*, вона цілком передбачувано найчастіше поєднується з допоміжним дієсловом *to be*, а також із динамічним дієсловом *get* для окреслення перспектив співпраці.

V + Adv + (Prp): *to work in concert with fellow linemen* (17), *to act in concert to improve* (12), *administrators and faculty should develop strategies in concert for selecting new faculty* (2), *FBI investigations are conducted in concert with other law enforcement agencies* (42); *ready to stand shoulder to shoulder with the president* (42), *whose troops are fighting shoulder to shoulder with* (31); *and live cheek by jowl* (28), *meteorologists worked cheek by jowl with volcanologists* (7), *frequently exist cheek by jowl* (4), *expatriate Californians sit cheek by jowl with souvenir shops* (7); *mafia and government work hand in glove* (54), *Habit and love go hand in glove* (13), *move hand in glove* (2), *being a woman and a boxer fits like hand in glove* (10); *to be on the same page about*

abortion (70), that would get all of US soccer on the same page (12), we got to stay on the same page, start on the same page.

Ідіоми ***a halfway house, a meeting of minds, oil and water, two-way street.***

Як уже було зазначено вище, найбільший інтерес в описі дистрибутивного потенціалу іменникових ідіом становлять її дескриптори-прикметники та дієслова. В результаті аналізу, встановлено, що для зазначених ідіом конструкційна схема *прикметник + іменник* (Adj + N) не релевантна для цих ідіом, на відміну від схеми *дієслово + іменник* V + N, в якій слоти іменника наповнено відповідними ідіомами (19, 20, 21). Зауважимо, що для фрази *a halfway house* буквальні відповідники значно перевищують ідіоматичні в корпусі, тому, з огляду на неповну репрезентативність даних, її було виведено з аналізу.

19) “*After a meeting of minds they decide to call the sheriff*” [COCA].

20) “*Trade and diplomatic contact will produce a two-way street that will enable American democratic values to be heard and take root*” [COCA].

21) “*Let’s face it, Christianity and social/political liberalism are like oil and water*” [COCA].

V + N: *We have never had a meeting of minds (9), we reached a meeting of minds (6), can theologians and scientists come to a meeting of minds? (2), This would need the meeting of minds and hearts (4), that communication involves the meeting of minds, there was a meeting of minds with Bush (20); disagreements and markets are like oil and water (25); oil and water do not mix on our coast (2); friendship is a two-way street (68), Moving on may have been a two-way street (10), hospitality becomes a two-way street.*

Конструкційна модель V + N є мовним представленням діяльності мовця, спрямованої на позначення характеру або природи співпраці, та – в окремих випадках – на конкретизацію сторони та об’єкта співпраці. Серед аналізованих ідіом найбільш відмітний синтагматичний потенціал ідіом *oil and water* і *a two-way street*. З огляду на зазначене, ідіома *oil and water*, яка є синтаксичним біномом, найчастіше поєднується з лексичними біномними відповідниками за допомогою допоміжного дієслова *to be* та порівняльного прийменника *like*. У випадку *two-way street* відношення еквівалентності встановлюються завдяки використанню допоміжного дієслова *to be*.

ВИСНОВКИ

Отже, в рамках опису структури ІСГ CONFLICT виявлено провідні ЛСВ, з’ясовано поверхнево-семантичні складники та їхні ключові семантичні ознаки. Зміст поверхнево-синтаксичного складника ІСГ CONFLICT виражається відповідними конструкційними моделями

її складових найбільш часто вживаних ідіом. Для іменникових ідіом найбільш характерними виявлено конструкційні моделі Adj + IN + (Prp) і Verb + IN + (Prp). В основі більшості дієслівних ідіом ICG CONFLICT покладено конструкційну модель Verb + IN + (Prp). Прислівниковий пласт поверхневого синтаксичного складника ICG CONFLICT найчастіше виражається у вигляді основоположної моделі V + IAdv і її контекстуальних різновидів. На основі здійсненого опису структури ICG COOPERATION з'ясовано ядерні ЛСВ, виявлено поверхнево-семантичні складові ICG та їхні ключові семантичні ознаки. Зміст поверхнево-синтаксичної складової ICG COOPERATION виражається відповідними конструкційними моделями її складових найбільш часто вживаних ідіом. В основі більшості дієслівних ідіом ICG COOPERATION покладено конструкційну модель V + N (+ Prp + N/P) та V + N + Adv. Прислівникова частка поверхневої синтаксичної складової ICG COOPERATION найчастіше виражається у вигляді основоположної моделі V + Adv + (Prp) і її контекстуальних різновидів.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено лексико-семантичний аналіз англійської ідіоматики на матеріалі ідіоматико-семантичних груп (ICG) CONFLICT і COOPERATION. Дослідження трактує ідіоматику як структуровану систему, в якій семантично близькі ідіоми об'єднуються в ICG – множини одиниць зі спільною категоріальною ознакою, що виводиться на основі ядерних лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) опорної лексеми. Мета роботи – описати кожен ICG у двох взаємопов'язаних вимірах: як поверхневу семантичну структуру (набір семантичних ознак та їхніх ідіом-репрезентантів) і як поверхневу синтаксичну структуру (набір типових дистрибутивно-конструкційних схем).

Методологія поєднує дефініційний і корпусний аналіз. На першому етапі шляхом зіставлення тлумачних та спеціалізованих фразеологічних словників виокремлено ядерні й навіколоядерні ЛСВ опорних лексем conflict і cooperation, встановлено провідні семантичні складники та ключові семантичні репрезентанти. Через кореляцію цих репрезентантів з ідіомними дефініціями сформовано інвентар ідіом і з'ясовано поверхневу семантичну структуру кожної групи. На другому етапі за даними Корпусу сучасної американської англійської мови та Британського національного корпусу, опрацьованими через інтерфейс english-corpora.org, проаналізовано конкордансні рядки найбільш уживаних ідіом за характером лівобічної та правобічної сполучуваності й виокремлено їхні найпродуктивніші конструкційні моделі.

Установлено, що ICG CONFLICT ґрунтується на двох семантичних складниках – збройному та ідейно-вербальному конфлікті – і включає тринадцять семантичних ознак (тривалість, результат і міра участі в конфлікті, готовність до нього, фізичне та збройне протистояння, провокування, предмет і жертва конфлікту тощо). На синтаксичному рівні для іменникових ідіом цієї групи найхарактерніші моделі Adj + IN + (Prp) і Verb + IN + (Prp), для дієслівних — N/P + IV + (Prp) + Obj, для прислівникових – V + IAdv. ICG COOPERATION спирається на три складники – спільну взаємовигідну діяльність, спільну економічну діяльність і готовність до співпраці – з відповідним набором семантичних ознак (готовність допомогти, спільний підхід, таємна, узгоджена та тісна співпраця тощо). Її поверхневу синтаксичну структуру формують передусім моделі V + N (+ Prp + N/P), V + N + Adv, V + Adv + (Prp) і V + N.

Результати підтверджують, що конструкційні схеми виконують змістову функцію: вони деталізують сторони й об'єкт взаємодії, характер та оцінку конфлікту чи співпраці, а типові колокати ідіом сигналізують про перспективний, результативний або процесуальний характер позначуваної ситуації. Опертя на жанрово збалансовану будову корпусів дає змогу враховувати реєстрову варіативність уживань. Запропонований підхід демонструє продуктивність поєднання лексико-семантичного методу з корпусно-конструкційним аналізом і може бути екстрапольований на інші ICG англійської мови.

Література:

1. Англо-український фразеологічний словник. Близько 30 000 словосполучень. 2-ге вид., випр. / К.Т. Баранцев (уклад.). Київ. : Знання, 2005. 1056 с.
2. Ковалюк Ю. В. Ідіоматичний простір сучасного британського та американського варіантів англійської мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Львів. 2026. С. 31-32.
3. Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник [уклад. Є. І. Гороть, Ю. В. Громик, Л. К. Малімон, Л. П. Павленко, А. Б. Павлюк, О. О. Рогач]. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 304 с
4. BNC (The British National Corpus). URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>
5. Cambridge Idioms Dictionary / Ed. by E. Walter. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2006. 505 p.
6. COCA (The Corpus of Contemporary American English). URL: <https://www.english-corpora.org/coca/>

7. Collins Cobuild Idioms Dictionary. [4th ed.]. Glasgow: Harper Collins Publishers, 2020. 490 p.
8. Cruse D. A. Lexical Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. 310 p.
9. Geeraerts D. Theories of Lexical Semantics. Oxford / New York: Oxford University Press, 2010. 340 p.
10. Goldberg A. Constructions at Work : The Nature of Generalization in Language. Oxford / New York: Oxford University Press, 2006. 290 p.
11. Lipka L. An outline of English lexicology : lexical structure, word semantics, and word formation. Tuebingen : Max Niemeyer, 1992. 218 p.
12. Longman Idioms Dictionary. London: Longman, 1998. 416 p.
13. Oxford Dictionary of Idioms / Ed. by J. Siefring. Oxford : Oxford University Press, 2005. 340 p.
14. The American Heritage Dictionary of Idioms: Second Edition / Ed. by C. Ammer. Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 512 p.
15. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals. New York / Oxford : Oxford University Press, 1996. 512 p.
16. Wierzbicka A., Goddard C. Words and Meanings : Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures. Oxford / Melbourne : Oxford University Press, 2014. 324 p.
17. Wulff S. Rethinking Idiomaticity : A Usage-Based Approach (Corpus and discourse). New York : Continuum, 2009. 240 p.

Information about the author:

Kovaliuk Yuriy,

Doctor of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Linguistics and Translation,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

2, Kotsyubynsky Street, Chernivtsi, Ukraine